

Loysingarhetjur ella sambandsшетjur

KIM SIMONSEN

- Perspektiv skap-
ar frástøðu Rolf
Guttesen. Loysingar-
søga ella sambands-
søga eru, vísundaliga
sæð, báðar eins óvís-
undaligar

KRONIKK

»Einki er meiri altjóða,
enn hetta at skapa tjóðskap-
arligar samleikar«
Anne-Marie Thiesse, 1999.

Loysingarhetjur ella
sambandsшетjur eru fyri
søguvísundina ta sama.
Loysingarsøga ella
sambandssøga eru vís-
undaliga sæð bæði eins
óvísundaligar. Rolf Gut-
tesen og øll onnur burdu
sett søguna inn í stórar
kontekstir, ið relatera til
heimskjak, har t. d. Føroyar
bert er dømi millum onnur.
Tað sum Rolf og øðrum
vanta í hesum kjakinum er
frástøða og sakligheit.

Herfyri kom ein bók um
Sambandsflokkinn, nú hesin
varð 100 ár. Sosialurin
skrivaði eina grein um
hendingina, har yvirskriftn
hjá blaðmanninum um at
Jóannes Patursson helst
var ein meiri spennandi
maður enn hesin Sam-
bandsflokkurin, østi geo-
grafin og lektaran Rolf
Guttesen til at siga, at
JP var einki annað enn
ein nasistur, ella at hesin
hevði slík sjónarmið í
1930'unum.

Eg haldi, at tað var
nokso ótaktiskt av Rolf at
seta alt so upp. Og mangan
hefur tað harmað meg, at
alt kjak um tjóðarhetjur
er á so lágum støði í Fø-
royum, tí hetta evnið um
tjóðarhetjur er altjóða evni
innan granskning innan søg-
uskriving (historiografi) og
nationalismu, ið eru stór og
týðningarmikil øki innan
vísindi í dag.

Eitt kjarnuelement í
allari granskning innan
nationalismu er hugtakið
samleiki, og hvussu
hesin verður skaptur for-
handlaður í og við, at
nationalisman verður viðlík-
ahildin og skapar henda í
eini tjóð. Her spælir søgan
(eisini tjóðarhetjur) og hug-
takið um minnismentan
inn, serliga hugtakið um
kollektivt minni. Gransk-
arar arbeiða í dag við tjóð-
ini og nationalismuni, við
samleikapolitikkinum, tí
ein og hvør tjóðarbygging
er ein samleikapolitikkur
eisini.

Søgan er skapt

Tjóðir hava verið grund-

Andras Samuelson, sum var formaður Sambandsflokksins frá 1924-48 og Føroya fyrsti lögmaður. 'Á høgrumegin síggja við Jóannes Patursson á odda í skrudgongu úr Havnar Kirkju í 1945 - tá hann var ellisformaður løgtingsins

lagdar á sama hátt við
einum skaptum tjóðarsam-
leika og søgu um allan
heim.

Í nýggjum tjóðum verð-
ur fortíðin brúkt til at
skapa ein legitimitet fyri
ein samleikapolitikki fyri
tjóðina, serliga í tjóðum,
ið enn berjast fyri loys-
ing, t. d. í fyrrverandi
Russlandi. Hesi londini
byggja enn tjóðarsymbol,
hetjur, skriva tjóðarsøgu
og bókmentir, ið sjálvandi
fyri ein part er propaganda,
har grannalondini, um
tey yvirhøvur koma við,
eru nakrar kventrasligar
bloytur.

Minnispolitikur

Vit kunnu tosa um »The
Politics of Memory«, ið
inniheldur lykilin til, hvør,
hvat og hvørji skulu ærast,
virðast og hvørji skulu hat-
ast, spillast út og hvørji koma
við i t. d. søgu- og lesibøkur.
Man skapar eisini tjóðarsøgu
við m. a. at gera serligar heil-
idagar, so sum flaggdag,
tjóðardag. Hetta er ikki
serføroykst, nærum tvørtur
ímóti, so er »einki er meiri
altjóða, enn hetta at skapa
tjóðskaparligar samleikar«,
sigur granskarin Anne-Mar-
ie Thiesse.

Tjóðskaparlig mentan
verður ikki bert forhandlað
og viðlíkahildin, tá tað kem-
ur til Grækarismessu og
Flaggdagin, men við øllum
møguligum, við navnasiði,
við klæðum, mati, tjóð-
búna. Hesi fyribrygdi eru
ofta bert »skalið« kring
eina umfatandi mytologi
og eina hugmyndafrøði,
ið samleikin so verður
settur inn í, sum aftur skal
umboða nakað sermerkt,
ofta í trá við nakað mergj-
að og gamalt, og um hetta
er nýliga skapt hevur nú
minni at siga. Soleiðis
endar søgan sum eitt

fullblóðs tjóðarsymbol
undir liðini á pørtum av
mentanin, so sum t. d.
flaggið og tjóðsangurin.
Og Gud náði hana, ið setur
spurnartekin við flaggið,
tjóðsangan ella søguna
(ella Jóannes Patursson).
Soleiðis er tað helst enn
í Føroyum, men soleiðis
var tað eisini fyrr í øðrum
londum, at søgan var ikki
søga, um vit skilja hesa
sum vísindi, men søga
var ein partur av politiska
yvirbygninginum og av
samleikanum.

Ein partur av hesi søguni
er hetta við at skapa hetjur
og beist. Um søgan verður
skapt í 19. öld ella nú í 21
öld, so sær man, at hesir
tjóðarbyggjarar verða at
enda sjálvi gjørd til hetjur,
ella tey gera seg til hetjur.

Glasmontran fyri tjóðarhetjur

Í Usbekistan hava tey
útskipt russiskar hetjur við
anti-russiskar tjóðarhetjur,
og tey hava leitað sær
fram í einari rættuliga
tilvildarligari mytiskari
søgu, nøkur ófór fólk, ið
umboða okkurt ur-etniskt,
ið hesin serligi samleikin
skal eitast at umboða.
Um hesir gomlu kongar
í veruleikanum kanska
umboðaðu alt tað øvugta,
er ikki so umráðandi. Hesi
verða nú sett upp á ein
stabba, og kunnu her eftir
ikki røast. Granskarin Mohira Suy-
arkulova, ið arbeiðir
í Onglandi, men er
úr Usbekistan færdi
fram í London herfyri
á eini heimsráðstevnu
fyri nationalismu og
søguskriving at:

1. Tjóðarhetjur ongantið
eru religiøsir leiðarar (so
kanska Lucas Debes fellur
fyri hesum kravinum,

hetta kemur helst av,
at nationalismen er ein
modernað rørsla, ið m.
a. ger upp við valdið hjá
Kirkjunum.)

2. Tjóðarhetjur eru teir
menn, ið bardust móti figg-
indanum, ella skipaðu fyri
loysing.

3. Tjóðarhetjur eru ikki
flytifuglar ella útlendingar
(í Føroyum, serliga ikki
danir).

4. Tjóðarhetjur eru ikki
kvinnur. (Her sær man, at
kvinnukúgandi virði frá
eldri tíð verða fastfryst í
tíð).

Tað er enn so, at elitan
hefur skapt søguna, tí
hon skal geva sær sjalv-
um legitimitet - við at
monopolisera eina tjóðar-
søgu, skapar henda eitt
valdsamboð, ið aftur kann
viðlíkahalda og skapa ein
serligan samleika

Frástøðan er alneyðug

Tað er umráðandi, at søgu-
frøðingar, mannføðingar
og fólkálivsfrøðingar
og onnur, ið arbeiða við
nationalismu og national-
ismugransking eru vísund-
alig og saklig, eg haldi
ikki Rolf føra eina sakliga
ákæru fram mótvægis Jó-
annes Patursson, hann
hefur kanska rætt(?), men
greinin stendur og fellur
sum ein stórir pástandur,
ið ikki røkkur út yvir hamr-
andi óvísundaligu føroysku
polariseringina millum
loysingarfólk og sambands-
fólk.

Loysingarhetjur ella sam-
bandsшетjur er fyri mær tað
sama. Loysingarsøga ella
sambandssøga eru, vísund-
aliga sæð, báar eins óvís-
undaligar.

Rolf og øll onnur burdu

sett søguna inn í ein størri
kontekst, ið relaterar seg
til heimskjak, har t. d. Fø-
oyar bert er ein partur av
ástøðini, eitt dømi millum
onnur.

Nationalismugransking
er ikki nationalistisk ella
anti-nationalistisk, hon her
er alt loyvi, uttan lygn,
fanatiska og nationalisma.
Problemið er ofta, at fólk
mangan onga frástøðu
hava til teirra egna nat-
ionalitet. At tey sum
granska í hesum verða sum
akademikarar og gransk-
arar altið koyrd í bás innan
sambands/loysing – hvat
hetta ikki snýr seg um. At
folk ikki vita nakað um
nationalismugransking. At
elitan fekk vald til at fjala
tjóðskaparligu myturnar
við at skriva læru- og søg-
ubøkur, antologiir og við
at tiga allar aðrar søgur i
hel, ið byggja á meiri pos-
itivistisk ideal, ella onnur
ideal, enn tjóðarsøguskriv-
ingina.

Henda granskning inni-
heldur góðgerandi, fólk-
aræðislig og spotlights
brend niður í kollektiva
minnið, minnismentanina,
søguna, samleikapolitikkin
og samleikan. Og sjálvandi
valdið til at definera nakað,
skapanina av tjóðarhetjum,
minnisvarðum, bygningum.
Ja alt sum vit seta á t. d.
frimerki og pengaseðlar,
uttan at seta spurnartekin
við.

Søga er kjarnin í eins
sjálvsfatan, eins kollektiva
minni er sum minnið hjá
einum personi, nakað, ið
definera personin allan
vegin.

Eitt tjóðskaparligt plott?

Tað er ikki so áhugavert,
um Magnus Heinason var
ein sjórænari, ella myt-
urnar um Nólsoyar Páll,

kanska er tað heldur ikki
áhugavert um Jóannes
Patursson damdi nasistar
ella ei, men at tjóðir um
øll lond hava teirra hetjur,
teirra figgindar og teirra
idealu myndir av hvør er
nakað, hvør best umboðar
tjóðina, bardagan hjá
tjóðini. Tað sum er áhug-
avert er, hvussu hetta hend-
ir, hvør skipar fyri hesum
og hvussu.

Sum vit kenna føroyska
søguskriving, so snýr
hon seg (í minni mun)
um at finna fram til ein
sannleika, tí so leingi
føroysk søga er eitt
politiskt fyribrigdi, sum
ein avgerandi partur av
politisku tjóðarbyggingini
og av samleikapolitikkin-
inum, so er torført, at fáa
ein annan standard fyri
søgu í Føroyum enn hann,
vit kenna nú.

Søgan og serliga før-
oyska søgufatanin og
minnismentanin er gjøgn-
um politiserað (kjakið um
Jóannes Patursson er besta
dømi um tað), vit kunnu
tosa um ein føroyskan
minnispolitikki, tí minni
(skapt ella ikki) skal
brúkast til at legitimera
eina tjóðskaparliga sjálvs-
fatan og eina tjóðarbygg-
ing, ið tænar maktthavarum,
ið ofta finnast at teimum,
ið royna seg við veruligari
vísindi – veruligari søgu-
skrivning. At seta sambands-
hetjur inn í staðin fyri, ella
javnaðarhetjur vildi ikki
framt kjaki, ella vísundina.

Millum manna í Føroy-
um er mangan so illa stætt,
at politiska polariseringin
er øgilig, øll verulig ástøði-
lig perspektiv fráverandi og
tí er almenna søgufatanin á
einum slíkum støði, ið vildi
svara til, at Konservativ
Folkeparti ella Danskí Javn-
arflokkurin hevði skrivað
danska søgu.

Soleiðis fer opið kjak
fyri skjeyti, soleiðis steing-
ir opna samfelagið, ið Karl
Popper tosaði um, seg
sjálvt um tøgna. Soleiðis
rotta vísundalig ideal um
opinleika innanifrá.

Søgan skal ikki verða
ørindasveinurinn hjá nakrari
rørslu, politikki ella trúgv,
líkasum øll onnur vísindi
skal hon yvirhøvur ikki
lurta eftir, hvat politikarar
og maktin heldur um hana.

Keldur:

Pierre Nora, »Between Memory
and History: Les Lieux de Memoire',
Representations 26« (1989)
Michael Schudson, »Dynamics of
Distortion in Collective Memory«,
Í D.L. Schacter (red.), Memory
Distortion (Harvard UP, 1995)
Maurice Halbwachs (1925/1992).
»The Social Frameworks of Memory«,
Í Halbwachs, On Collective Memory,
L.A. Coser (red.) (Chicago U.P.).
J. Gillis (ed), Commemorations
(Princeton U.P., 1994)